

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра фінансових технологій і підприємництва

Куценко Яна Сергіївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Управління власним капіталом банку
(назва кваліфікаційної роботи бакалавра)

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр і назва спеціальності)

Студента (ки) IV курсу
(номер курсу)

Куценко Яна Сергіївна
(ініціали, прізвище)

групи БС-81а
(шифр групи)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр.

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

(підпис)

Я.С. Куценко
(ініціали та прізвище здобувача)

Керівник доцент, к.е.н
(посада, науковий ступінь)

(підпис)

Л. Б. Рябушка
(ініціали, прізвище)

Суми 2022

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи бакалавра
на тему «УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ БАНКУ»
студентки Куценко Яни Сергіївни
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Актуальність теми кваліфікаційної роботи обумовлюється тим, що власний капітал відіграє визначальну роль у функціонуванні банку. Належна капітальна база – обов'язкова умова банківської діяльності. Капітал є своєрідним буфером, який поглинає втрати від реалізації ризиків. І розмір капіталу впливає на надійність та довіру до банку.

Мета кваліфікаційної роботи: провести аналіз управління капіталом вітчизняного банку з найменшим його розміром та на цій основі сформулювати основні заходи з підвищення ефективності управління капіталом.

Об'єкт дослідження: капітал АТ "АЛЬПАРІ БАНК" як найменший за розміром серед банків України.

Предмет дослідження: методи управління капіталом АТ "АЛЬПАРІ БАНК".

Основний результат роботи: проаналізовано фактичний та статистичний матеріал щодо діяльності українських банків з найменшими значеннями капіталів і на цій основі узагальнені сучасні проблеми в управлінні капіталом.

Ключові слова: капітал банку, управління капіталом банку, регулятивний капітал, економічні нормативи.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 36 сторінках, список використаних джерел із 42 найменувань. Робота містить 6 таблиць, 16 рисунків, 1 формулу, а також 3 додатки на 22 сторінках.

Рік захисту роботи – 2022 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ (науковий ступінь, учене звання)

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр)

(назва)

студенту _____ курсу групи _____

(номер курсу)

(шифр групи)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи Управління власним капіталом банку затверджена наказом по СумДУ № __ від «__» _____ 2022 року.
2. Термін подання студентом закінченої роботи «__» _____ 2022 року.
3. Мета кваліфікаційної роботи: провести аналіз управління капіталом вітчизняного банку з найменшим його розміром та на цій основі сформулювати основні заходи з підвищення ефективності управління капіталом.
4. Об'єкт дослідження: капітал АТ "АЛЬПАРІ БАНК" як найменший за розміром серед банків України.
5. Предмет дослідження: методи управління капіталом АТ "АЛЬПАРІ БАНК".
6. Кваліфікаційна робота виконується виконується на матеріалах звітності банків, Нацбанку, міжнародних документах з даної тематики, законодавчо-нормативної бази України, базах даних про показники банків та макроекономічні показники.
7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
1	Розділ 1. Власний капітал банку та методи управління ним - охарактеризувати сутність понять «банківський капітал», «власний капітал банку», «капітал банку»; - проаналізувати динаміку виконання банками України	

	нормативів капіталу; - визначити напрями управління капіталом банку на державному рівні та на рівні банку	
2	Розділ 2. Управління капіталом в АТ "АЛЬПАРИ БАНК" - охарактеризувати діяльність АТ "АЛЬПАРИ БАНК", в т.ч. стан реалізації стратегії, динаміку активів та пасивів, управління капіталом, ін.; - виявити основні проблеми в роботі цього банку	
3	Розділ 3. Проблеми та перспективи управління капіталом в АТ "АЛЬПАРИ БАНК" - виявити основні проблеми в управлінні капіталом в АТ "АЛЬПАРИ БАНК"; - узагальнити перспективні напрями управління капіталом в АТ "АЛЬПАРИ БАНК"	

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи бакалавра:

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання: «__» _____ 20__ року

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис)

Л. Б. Рябушка
(ініціали, прізвище)

Завдання до виконання одержав _____
(підпис)

(ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

	С.
Перелік скорочень, умовних познач, одиниць і термінів.....	6
Вступ.....	7
1 Власний капітал банку та методи управління ним	9
2 Управління капіталом в АТ "АЛЬПАРИ БАНК"	21
3 Проблеми та перспективи управління капіталом в АТ "АЛЬПАРИ БАНК" ...	32
Висновки.....	39
Список використаних джерел.....	43
Додаток А Основні вимоги до капіталу банків України.....	49
Додаток Б Основні показники діяльності банків України.....	59
Додаток В Основні показники діяльності АТ "АЛЬПАРИ БАНК"	63

**ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАК, ОДИНИЦЬ І
ТЕРМІНІВ**

НБУ	Національний банк України
ВК	Власний капітал банку
СК	Статутний капітал банку
РК	Регулятивний капітал банку
ОВДП	Облігації внутрішньої державної позики
АМКУ	Антимонопольний Комітет України
ІСААР	Internal Capital Adequacy Assessment Proces - оцінка достатності внутрішнього капіталу
ІЛААР	Internal Liquidity Adequacy Assessment Process – внутрішній процес оцінки достатності ліквідності
SREP	Supervisory Review and Evaluation Process - Процес наглядової перевірки та оцінки
FATF	Financial Action Task Force (on Money Laundering) - Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей

ВСТУП

Власний капітал відіграє визначальну роль у функціонуванні банку. Належна капітальна база – обов’язкова умова банківської діяльності. Капітал є своєрідним буфером, який поглинає втрати від реалізації ризиків. І розмір капіталу впливає на надійність та довіру до банку. Управління банківським капіталом відбувається як на рівні держави (насамперед, шляхом банківського регулювання), так і на рівні конкретного банку. Не всі банки України і до початку російсько-української війни були в змозі виконувати економічні нормативи капіталу. Зараз, з початком війни, чисельні ризики тільки нарастають та реалізуються, а капітал банку, який має функцію поглинання таких ризиків, не завжди справляється. Особливо гостро проблема стоїть в малих банках В зв’язку із зазначеним тема роботи є актуальною.

Мета кваліфікаційної роботи: провести аналіз управління капіталом вітчизняного банку з найменшим його розміром та на цій основі сформулювати основні заходи з підвищення ефективності управління капіталом.

Відповідно до поставленої мети було поставлено та вирішено наступні завдання:

- охарактеризувати сутність понять «банківський капітал», «власний капітал банку», «капітал банку»;
- проаналізувати динаміку виконання банками України нормативів капіталу;
- визначити напрями управління капіталом банку на державному рівні та на рівні банку;
- охарактеризувати діяльність АТ "АЛЬПАРІ БАНК", в т.ч. стан реалізації стратегії, динаміку активів та пасивів, управління капіталом, ін.;
- виявити основні проблеми в роботі цього банку;
- виявити основні проблеми в управлінні капіталом в АТ "АЛЬПАРІ БАНК";

- узагальнити перспективні напрямки управління капіталом в АТ "АЛЬПАРІ БАНК".

Об'єкт дослідження: капітал АТ "АЛЬПАРІ БАНК" як найменший за розміром серед банків України.

Предмет дослідження: методи управління капіталом АТ "АЛЬПАРІ БАНК".

Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах звітності банків, Нацбанку, міжнародних документах з даної тематики, законодавчо-нормативної бази України, базах даних про показники банків та макроекономічні показники.

1. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ БАНКУ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ НИМ

Банківський капітал, як і капітал підприємств інших типів, має своє специфічне та важливе значення. Дослідимо його сутність. Так, в Енциклопедії Britannica є стаття «Capital and Interest» [1], де вказується на капітал як на запас ресурсів, що можуть бути використані у виробництві товарів і послуг. Капітал є «запасом» на відміну від доходу, який є «поток». У діловому середовищі слово «капітал» зазвичай відноситься до статті балансу, що представляє ту частину чистої вартості підприємства, яка не була вироблена в результаті діяльності підприємства.

Ще Адам Сміт робив великий наголос на ролі, яку відіграє накопичення запасів капіталу у сприянні розподілу праці та у підвищенні продуктивності праці загалом. Він чітко визнав, що нагромадження відбувається від перевищення виробництва над споживанням. Мислителі різних часів ставили багато питань щодо теорії капіталу. Тут і класична теорія капіталу (представники - А. Сміт, Д. Рікардо, ін.), і маржиналістська теорія (В. С. Джевонс, Л. Вальрас), і австрійська школа (Л. ф. Мізес, К. Менгер, О. ф. Бем-Баверк, Ф. Візер), і кейнсіанська теорія (Дж. М. Кейнс), і марксистська теорія (К. Маркс). Сучасна ж думка зосередилася на питанні зв'язку капіталу та проценту, на полеміці між прихильниками «грошово-кредитної політики» та прихильниками «фіскальної політики», на етичних проблемах використання відсотків та ін. (рис.1.1). І банківський капітал та роль проценту при наданні кредитів є також серед напрямів сучасної думки з проблематики капіталу і проценту.

Капітал в банківській діяльності має кілька особливостей, навіть з точки зору його видів та призначення. З моменту заснування центробанку в Україні були встановлені так звані економічні нормативи діяльності банків, серед яких ключове значення мають нормативи капіталу (поряд з нормативами ліквідності, кредитного ризику, інвестування).

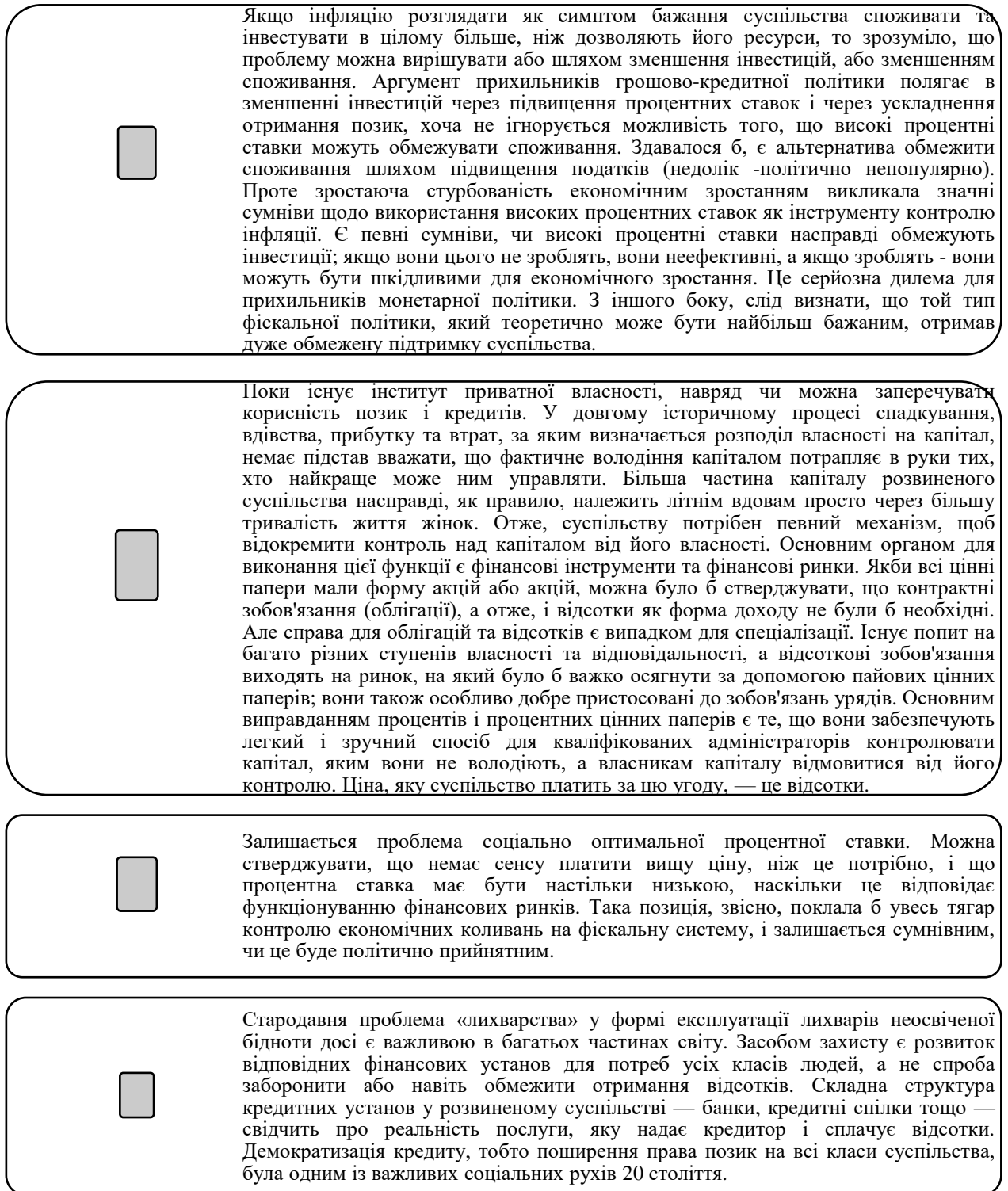

Рисунок 1.1 – Напрями сучасної думки щодо «Capital and Interest» [1]

Економічні нормативи діяльності банків – показники, встановлені НБУ і дотримання яких є обов'язковим для банків [2]. Ключовий вітчизняний банківський закон визначає терміни: «власний капітал», «капітал

регулятивний», «капітал статутний» та «капітал приписний» (рис.1.2):

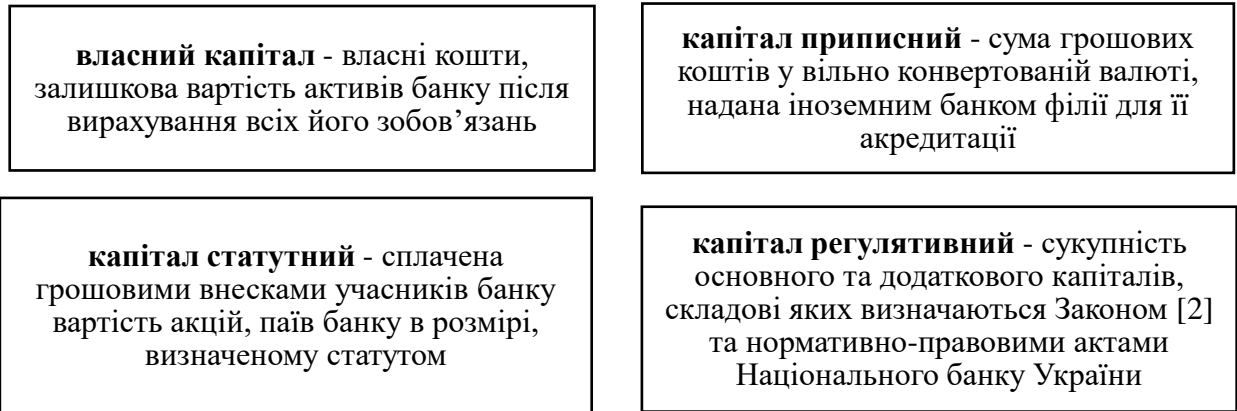

Рисунок 1.2 – Визначення основних термінів із банківського законодавства України (з [2])

Зважаючи на визначення власного капіталу та вищезазначене, він може приймати як позитивні, так і негативні кількісні значення. Логічно, що від'ємне значення капіталу сигналізує про вкрай загрозову для існування банку ситуацію.

Детально порядок розрахунку економічних нормативів капіталу представлений у «Методиці ...» № 803-рш [4]. Їх кількість та нормативні значення встановлюються в «Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [3]. На даний момент це Н1, Н2 та Н3 – рис.1.3:

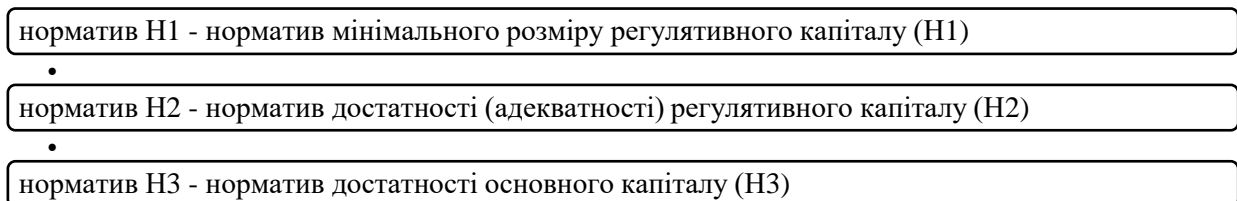

Рисунок 1.3 – Нормативи капіталу, встановлені НБУ станом на 11.05.22

Нормативи капіталу розкриваються регулятором на своєму сайті починаючи з 2002 року, однак з того моменту декілька разів переглядали їх перелік, нормативні значення та порядок розрахунку.

Так, у 2002-2008 рр. нормативи достатності капіталу майже не змінювалися, окрім того, що норматив адекватності регулятивного капіталу з

01.03.2004р. був підвищений з 8% до 10% (рис.1.4), що стало першим кроком регулятора до кількісного збільшення капітальних вимог.

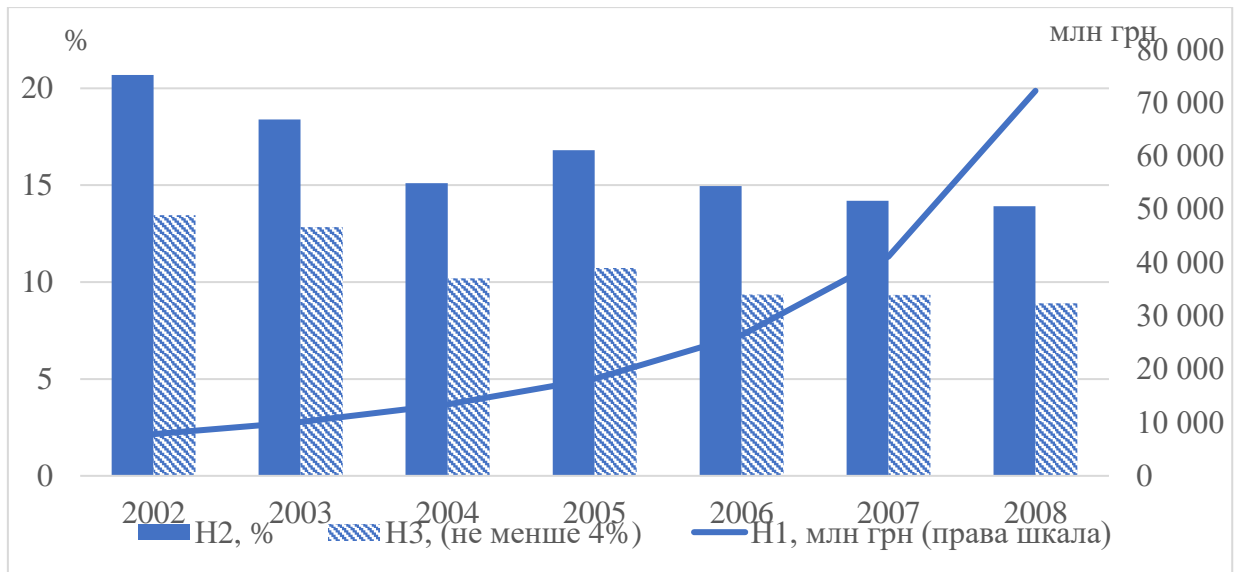

Рисунок 1.4 – Нормативи капіталу в банках України у 2002 - 2008 рр. станом на початок року (побудовано за даними [5])

З початком кризи, у 2009р., нормативи достатності капіталу зазнали більш суттєвих змін з боку НБУ. Так, динаміка їх у 2009-2014 рр. виглядає наступним чином (рис.1.5):

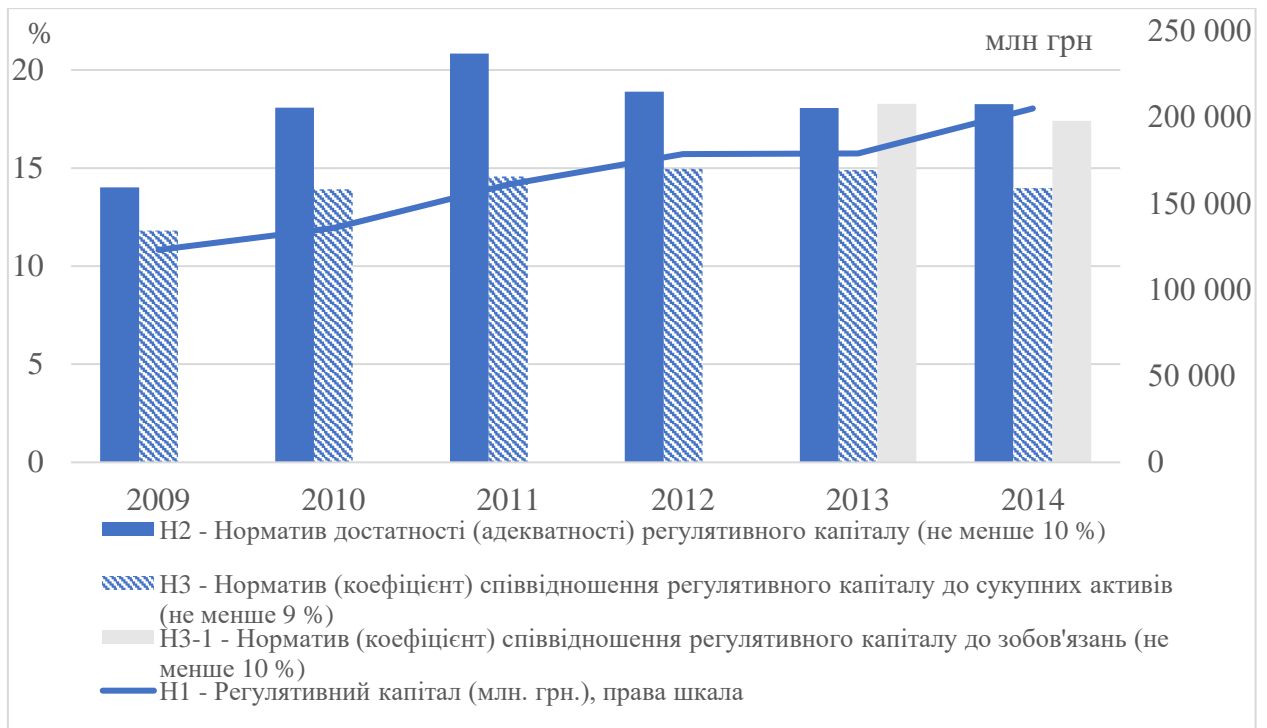

Рисунок 1.5 – Нормативи капіталу в банках України у 2009 -2014 рр. станом на початок року (побудовано за даними [5])

З 2009 р. норматив адекватності основного капіталу був замінений на норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів. Однак, останній якісно не підвищив капітал банків, фактично, «дублював» норматив Н2.

З лютого 2013 р. введено НЗ-1 з метою забезпечення виконання взятих банком зобов'язань перед своїми вкладниками та кредиторами, але по суті не давав вагомій інформації про стійкість банку до можливих стресових подій.

Тому починаючи з 2015 р., регулятор «виключив» обидва нормативи (НЗ та НЗ-1) та перестав контролювати їх виконання банківськими установами в Україні. Ці нормативи не були обов'язковими до виконання аж до 2019 р. (рис. 1.6).

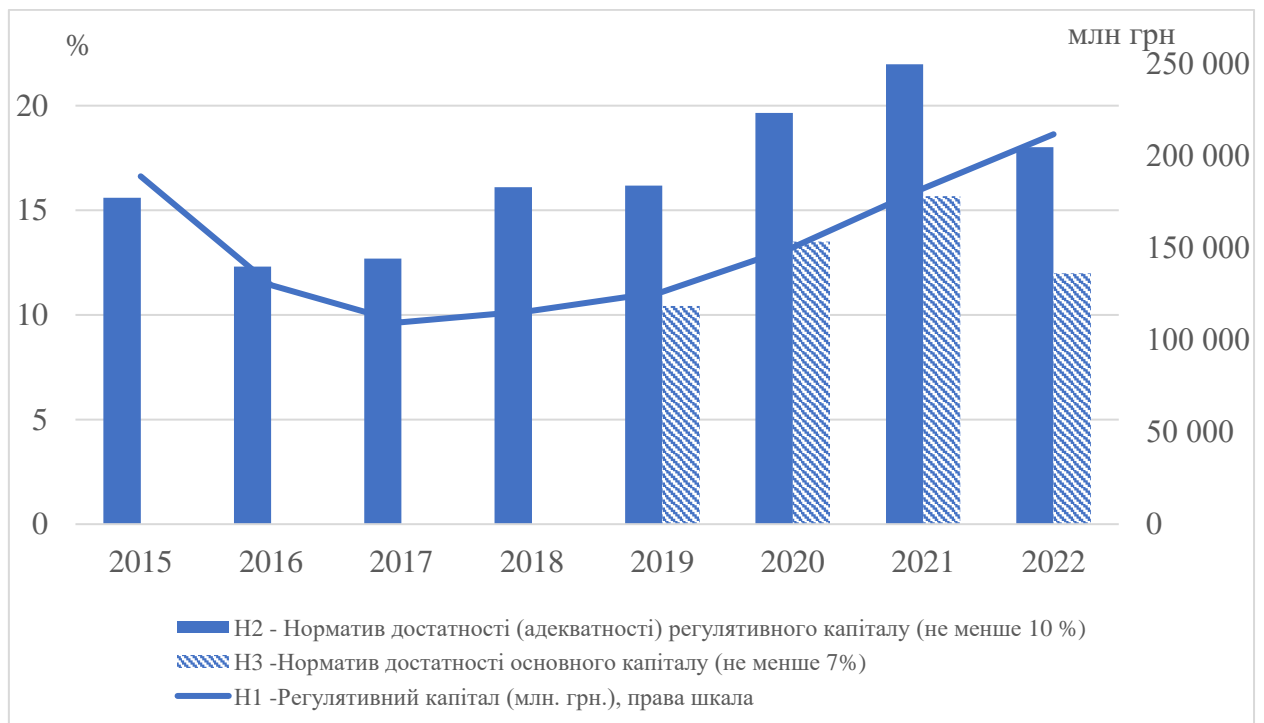

Рисунок 1.6 – Нормативи капіталу по банках України у 2015 - 2022 рр. станом на початок року (побудовано за даними [5])

Прийнятою методикою розрахунку нормативу НЗ, затв. Постановою Правління НБУ від 12.05.2015 № 312 [6], був впроваджений новий норматив достатності основного капіталу НЗ, який собою замінив попередні нормативи НЗ та НЗ-1 і спрямований на збільшення захищеності як окремих банків, так і всієї банківської системи від можливих кризових явищ. Запровадження цього

нормативу поліпшило, в першу чергу, якісні, а не кількісні показники регулятивного капіталу банків.

Крім того, були введені нові для України буфери капіталу (рис.1.7), що разом являють комбінований буфер капіталу.

комбінований буфер капіталу			
буфер консервації	контрциклічний буфер	буфер системної важливості, якщо банк набув статусу системно важливого	буфер системного ризику
<ul style="list-style-type: none"> • 2,5% від загального обсягу ризику • НБУ доводить зміст прийнятого рішення до відома банків не пізніше ніж за 6 міс. до дати запровадження буфера консервації 	<ul style="list-style-type: none"> • в межах 0-2,5% від загального обсягу ризику банку • НБУ доводить зміст прийнятого рішення до відома банків не пізніше ніж за 12 міс. до дати запровадження контрциклічного буфера 	<ul style="list-style-type: none"> • рішення про дату початку формування банками буфера системної важливості приймається Правлінням НБУ • НБУ доводить зміст прийнятого рішення до відома банків не пізніше ніж за 6 міс. до дати запровадження буфера системної важливості 	<ul style="list-style-type: none"> • в межах 0-3% від загального обсягу ризику банку • НБУ установлює вимоги до формування банками буфера системного ризику в разі виявлення ознак, які свідчать про підвищення системних ризиків (за винятком ризиків, урахованих для встановлення контрциклічного буфера) • рішення про порядок формування приймається Правлінням НБУ та містить інформацію про підстави і цілі запровадження/збільшення розміру цього буфера, перелік банків, які зобов'язані його формувати, та/або критерії, на підставі яких визначаються такі банки • НБУ доводить зміст прийнятого рішення до відома банків не пізніше ніж за 6 міс. до дати запровадження буфера системного ризику

Рисунок 1.7 – Буфери капіталу для банків України відповідно до [3]

У 2020 р. НБУ відтермінував формування банками буферів консервації та системної важливості. Таке рішення було прийнято у зв'язку із запровадженням карантину з-за поширення COVID-19. І про відновлення формування цих буферів НБУ збирався повідомити в I кв. 2022 р.

Але війна, що розпочалася 24.02.22, зруйнувала ці плани, які мали стати кроком у впровадженні стандартів регулювання банківської діяльності «Базель II та Базель III». Отже, на даний час в Україні існують нормативи Н1, Н2 та Н3, які поки що не відповідають європейським практикам регулювання. Нацбанком перевіряється дотримання регулятивного капіталу, але не

власного. За невиконання нормативів капіталу та недотримання буферів капіталу передбачені заходи впливу згідно з [7] і які узагальнені на табл. А.1.

Недотримання нормативу регулятивного капіталу зараз в окремих банках практично не спостерігається. Але є банки, для яких Н1 менше 300 млн грн., але більше мінімального значення у 200 млн грн. Їх 18 із 71, щодо яких оприлюднені результати дотримання економічних нормативів (останні на час проведення дослідження – станом на 01.02.22). Найгіршим є показник у АТ "АЛЬПАРІ БАНК". Це 201,5 млн грн. За показниками Н2 та Н3 також на 01.02.22 порушників не було, а у АТ "МЕГАБАНК" та АТ "БАНК ФОРВАРД" – це майже на рівні мінімального значення у 10% по Н2, а для АТ "А - БАНК" та АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК" – на рівні мінімального для Н3 у 7%.

Таблиця 1.1 – Найгірші значення економічних нормативів капіталу станом на 01.02.22

	Системно важливі банки (Свб)	Н1, тис.грн	Н2	Н3
АТ "АЛЬПАРІ БАНК"		200 155	267.58	262.24
АТ "МЕГАБАНК"		1 057 551	10.91	8.46
АТ "БАНК ФОРВАРД"		334 266	10.74	10.74
АТ "А - БАНК"	Свб	2 216 690	13.44	7.74
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	Свб	7 130 123	14.59	7.30

Примітка.
нормативні значення економічних нормативів капіталу:
Н1 - регулятивний капітал, не менше 200 млн грн;
Н2 - норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу, не менше 10 % для спеціалізованих банків довірчого управління - не менше 20 %;
Н3 - норматив достатності основного капіталу, не менше 7 %.

Узагальнюючи думки таких авторів, як: Примостка Л. О. [8], Журавльова Т.О. [9], Роуз П. [10], Сінки Дж. [11], Лачкова В. М. та ін. [12], О.І.Копилук та ін. [13], Демчук Н.І. та ін. [14], Ларіонова К.Л. та ін. [15], Ж.М. Довгань [16], зазначимо, що капітал є основою діяльності банку та об'єктом управління.

В банківському законодавстві України трактування поняття «власний капітал банку» відсутнє. То будемо оперувати або поняттям регулятивний капітал, або показником, що розраховується як різниця між активами та зобов'язаннями.

«Банківський капітал» - «власний капітал банку» - «капітал банку»

- ототоження окремими авторами

«капітал банку» - «економічний капітал банку» - «регулятивний капітал банку»

- ототоження окремими авторами

Банківський капітал

- різновид грошового капіталу
- як сукупність капіталів у грошовій формі, що акумулюються банками; грошові кошти та частка фінансових, матеріальних і нематеріальних активів, якими мають право розпоряджатися банки; - ресурсну базу банку (або ресурси банку).
- кошти, залучені під різні статті пасиву банку; сукупність коштів, які перебувають у розпорядженні банків і використовуються ними для кредитних, інвестиційних та інших активних операцій тощо
- сукупність власних, залучених і позичених коштів, що перебувають в розпорядженні банку і використовуються ним для формування матеріальних, нематеріальних і фінансових активів в грошовій формі для здійсненні своєї діяльності з метою отримання прибутку
- сукупність коштів, що знаходяться в розпорядженні банків та використовуються ними для виконання активних операцій з метою подальшого одержання прибутку

Капітал банку

- частину коштів, внесених власниками банку і накопичених у процесі його діяльності за рахунок внутрішніх джерел та призначених для створення та розвитку банку
- власні кошти засновників або акціонерів (власників банку), внесені ними на свій ризик для отримання доходів

Капітал банку (bank capital; capital of a bank) - законодавство України

- кошти, спеціально створені фонди та резерви, призначені для забезпечення фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, відшкодування можливих збитків, і які перебувають у користуванні банку
- власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань

Власний капітал банку

- дає змогу оцінити надійність банку, ефективність діяльності та перспективи розвитку
- сукупність внесених власниками (учасниками капіталу) власних коштів, які зростають у результаті ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових надходжень з боку учасників;
- спеціально створені фонди і резерви, призначені для забезпечення фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, відшкодування можливих збитків і які перебувають у користуванні банку протягом усього періоду його функціонування
- грошові кошти і виражену у грошовій формі частину майна, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість банку, використовуються для здійснення банківських операцій та надання послуг з метою одержання прибутку

Рисунок 1.8 – Визначення понять «банківський капітал», «власний капітал банку», «капітал банку» [2, 3, 8-14]

Регулятивний капітал визначається через основний капітал, додатковий капітал та відвернення (детально див. табл. А.2). Його окремі елементи можуть мати строки погашення, різні форми і рівні ризику. Мають відповідати таким

основним характеристикам, як: здатність покривати збитки банку, постійність, а також законному підпорядкуванню інвесторам та іншим кредиторам [9].

Власний капітал розглядають як величину, у межах якої відбувається гарантування відповідальності за своїми зобов'язаннями банківської установи, тобто власний капітал слугує певним страховим резервом, є вартістю банківського бізнесу [9].

Банківський капітал, як основа його діяльності, є об'єктом управління. Діяльність щодо управління капіталом банку належить до числа стратегічних планів банку. Управління капіталом банку в вітчизняній практиці здійснюється на двох рівнях: рівні регулятора та рівні банку (рис.1.9 та рис А.1).

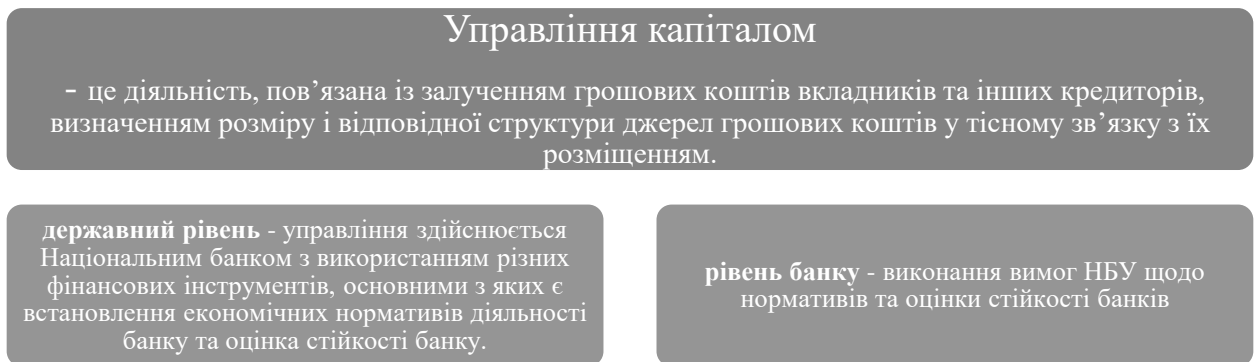

Рисунок 1.9 – Рівні управління капіталом (за [9])

На державному рівні управління капіталом включає встановлення нормативів капіталу та перевірку їх виконання, а також оцінку стійкості банку. Перший етап оцінки стійкості – спрямований в цілому на оцінку якості активів банку, другий – на екстраполяцію результатів оцінки якості активів, третій – на здійснення стрес-тестування за базовим та несприятливим макроекономічними сценаріями (детальніше – рис. А.2), тобто кількісну оцінку змін якості балансових та позабалансових позицій банку внаслідок гіпотетичних, але ймовірних змін у визначених факторах зовнішнього середовища [17]. За результатами другого та третього етапів Нацбанк визначає необхідний рівень Н2 та Н3. Щорічна оцінка стійкості (як мінімум це перший з трьох етапів і який проводиться самостійно банком) дозволяє виявити і

поточні, і майбутні ризики. І на цій основі сформувавши достатній для нівелювання майбутніх ризиків капітал.

Крім того, Нацбанком проводиться робота по наближенню вимог до Базельських. З цією метою з 2021 р. НБУ прийнятий оновлений План упровадження регуляцій до банків на 2021–2024 роки [19]. Для підвищення фінансової стійкості окремого банку, сектору в цілому, і здатності протистояти кризовим явищам запроваджуються міжнародні стандарти регулювання діяльності банків, визначених Базельським комітетом, та директиви ЄС (рис.1.10).

На 2022р. було заплановано, що здійсниться перехід від формування капіталу тільки на покриття кредитного ризику і частково - ринкового ризику (у частині відкритої валютної позиції) до урахування операційного та ринкового ризиків. Покриття капіталом ринкового ризику має враховувати можливі втрати через несприятливу зміну процентних ставок, курсів іноземних валют, вартості фінансових інструментів тощо. Покриття капіталом операційного ризику (вже 15 років відбувається у європейських банках) - це врахування можливих збитків або недоотримання банком доходів унаслідок: впливу зовнішніх факторів на зразок карантинних обмежень; недоліків або помилок у процесах; збоїв у роботі інформаційних систем; навмисних або ненавмисних дій третіх осіб.

В результаті запровадження зазначених нових вимог (рис.1.10) Нацбанк, якщо виконання мінімальних загальних вимог до достатності капіталу не гарантуватиме фінансової стійкості окремого банку, зможе підвищити індивідуальні нормативи достатності капіталу для нього. І останні будуть базуватися на результатах наглядового процесу SREP (Процес наглядової перевірки та оцінки), який, серед іншого, включатиме оцінку ефективності процесу ІСААР.

Але війна змінила строки виконання цих планів. Тому вже після її закінчення будуть остаточно визначені строки виконання перелічених вимог до капіталу.

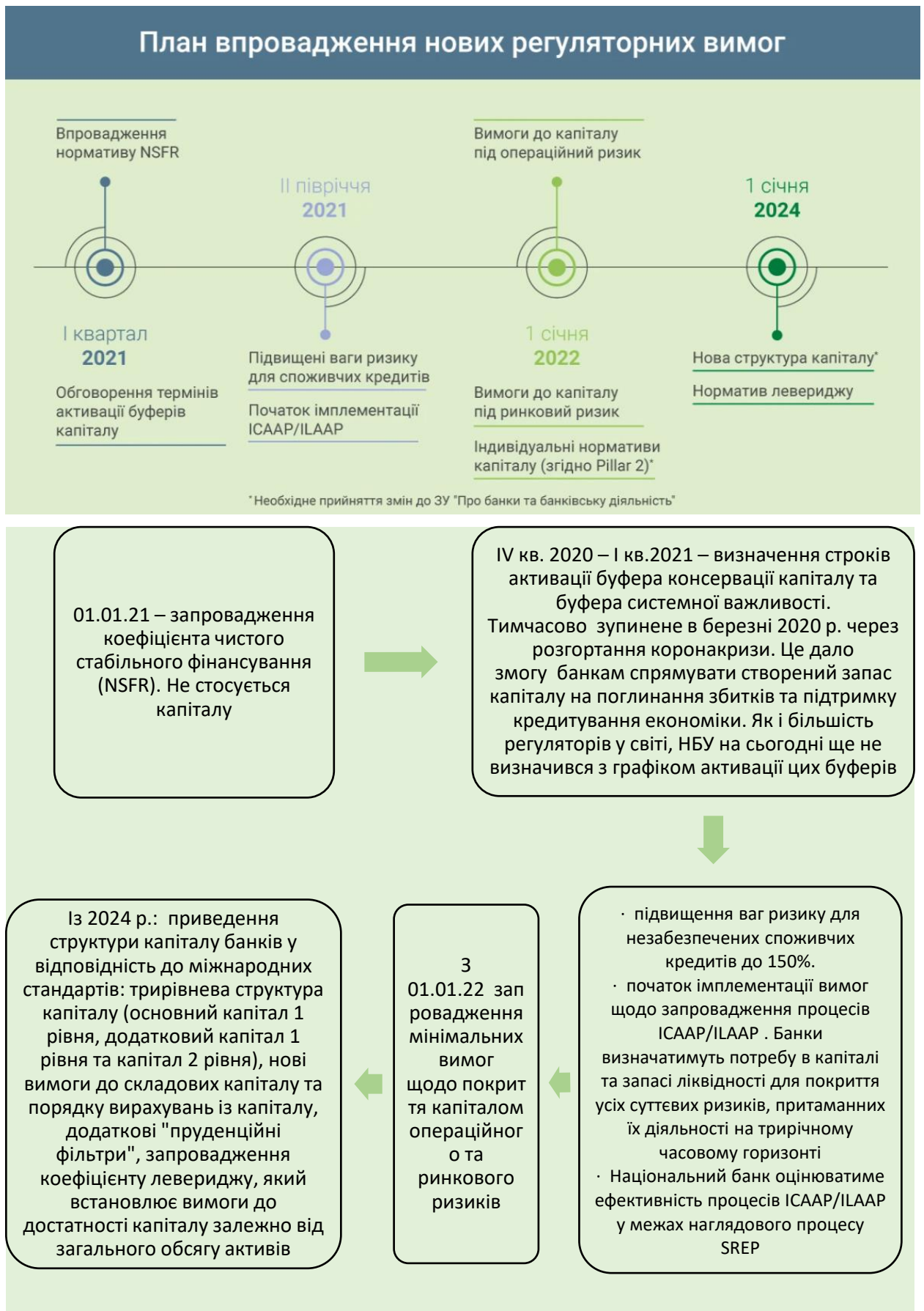

Рисунок 1.10 – План упровадження регуляцій до банків на 2021–2024 рр. [19]

Метою управління капіталом банку на рівні банку є залучення і підтримка достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності і створення захисту від ризиків. Взаємозв'язок мети, задач та функцій управління капіталом банку представлений на рис. А.3, сутність функцій управління капіталом банку на рівні банку – на рис. А.4, а задачі управління капіталом банку на рівні банку – на рис. А.5.

Механізм управління капіталом банку складається з блоків, серед яких об'єкт, суб'єкт та процес управління капіталом банків (методи управління та інструменти управління) – рис. А.6.

Виділяють три стратегії управління капіталом банку: стратегія максимізації віддачі, стратегія забезпечення ліквідності, стратегія рівноваги (рис.А.7). Для розробки стратегії важливим є врахування факторів внутрішнього (мікро) і зовнішнього (макро і мезо) середовища банку (рис.А.8).

Управління власним капіталом у світовій банківській практиці базується на:

- управлінні мобілізацією капіталу (оптимізація мобілізації і структуризації власних коштів мають бути орієнтовані на мінімізацію витрат);
- управлінні використанням капіталу (здійснення управління потребою у власних коштах, орієнтованого на збереження і примноження цінностей, через розподіл коштів між окремими комерційними відділами банку відповідно до потреб і рентабельності).

Таким чином, в банківському законодавстві України трактування поняття «власний капітал банку» відсутнє. Банківський капітал, як основа діяльності установи, є об'єктом управління: на державному рівні та на рівні банку.

На державному рівні управління капіталом включає встановлення нормативів капіталу та перевірку їх виконання, а також оцінку стійкості банку. На рівні банку метою управління капіталом банку є залучення і підтримка достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності і створення захисту від ризиків.

2. УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ В АТ "АЛЬПАРИ БАНК"

Управління капіталом розглянемо на прикладі АТ "АЛЬПАРИ БАНК" як банку з найнижчим рівнем регулятивного капіталу по всій системі (табл. 2.1):

Таблиця 2.1 – Динаміка економічних нормативів капіталу в АТ "АЛЬПАРИ БАНК"

	01.01.18	01.01.19	01.01.20	01.01.21	01.01.22	01.02.22
Н1, Регулятивний капітал, млн грн	201,441	221,234	203,139	200,678	200,625	200,155
Н2, Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)	1 197,63	491,22	166,39	175,25	271,52	267,58
Н3, Норматив достатності основного капіталу (не менше 7 %)	x	x	166,39	175,25	266,11	262,24
Місце банку в рейтингу за Н1	78 із 84	66 із 78	75 із 75	73 із 74	71 із 71	71 із 71

Більше року АТ "АЛЬПАРИ БАНК" займає останнє місце в рейтингу банків за регулятивним капіталом. І це навіть зважаючи на те, що залишається 11 банків зі СК 200 млн грн, в тому числі, наприклад, великий АТ "СІТІБАНК" із регулятивним капіталом 2064,7 млн. грн.

Низькі показники регулятивного капіталу за умов однакового СК можуть бути за рахунок таких складових, як (табл. А.2) зменшення основного капіталу та відвернення.

У табл. 2.2 представлені значення регулятивного капіталу у банках із нижчим ніж у АТ "АЛЬПАРИ БАНК" рейтингом Н1 та подальші події у цих банках. Шість з цих банків були ліквідовані.

Інші – або мали динаміку без змін, або покращили якість капіталу, або

Таблиця 2.2 – Подальші події у банках із ренкінгом нижче АТ "АЛЬПАРИ БАНК"

Дата	Назва банку з ренкінгу нижче ніж АТ "АЛЬПАРИ БАНК"	Н1, млн грн	Подальші події станом на 01.02.22
01.01.18	ПАТ "БАНК "ЮНІСОН"	200,8	13.05.2020 ліквідований
	ПАТ "БАНК АВАНГАРД"	200,6	СК 200,08
	ПАТ "РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР"	200,2	10.08.2021 відкликана банківська ліцензія
	ПАТ "БАНК "ПОРТАЛ"	174,2	СК 200,0
	ПАТ "КРИСТАЛБАНК"	-229,2	СК 264,7
	ПАТ "РВС БАНК"	-7572,0	СК 300,0
01.01.19	АТ "БАНК СІЧ"	215,4	СК 244,97
	АТ "Місто Банк"	212,9	з 27.01.2021 ліквідується
	АТ "БАНК "ПОРТАЛ"	211,0	СК 200,0
	АТ "КІБ"	210,0	СК 215,7
	АТ "РВС БАНК"	206,9	СК 300,0
	АТ "АЙБОКС БАНК"	204,7	СК 281,4
	Полікомбанк	204,1	СК 200,0
	ПАТ "ОКСІ БАНК"	203,4	СК 200,0
	АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК"	201,7	СК 200,01
	АТ "СКАЙ БАНК"	200,6	СК 200,1
	АТ "ВЕРНУМ БАНК"	82,2	14.05.2019 єдиний акціонер прийняв рішення про припинення цим банком банківської діяльності без ліквідації юридичної особи. Відкликано банківську ліцензію
01.01.20	АТ "АЛЬПАРИ БАНК" знаходився на останньому місці в рейтингу		
01.01.21	АТ "Місто Банк"	181,9	з 27.01.2021 до 26.01.2024 ліквідується
01.01.22	АТ "АЛЬПАРИ БАНК" знаходився на останньому місці в рейтингу		

наростили СК – табл.2.3.

Банки, яким вдалося досягти певного успіху у цьому напрямі – це АТ "АЙБОКС БАНК", АТ "КІБ", ПАТ "КРИСТАЛБАНК". Вони залучили більше СК або отримали значний прибуток. Динаміка наочно представлена у табл.Б.1 та на рис. Б.1.

Тобто перед АТ "АЛЬПАРИ БАНК" насамперед стоїть задача поповнення ВК або за рахунок збільшення СК, або за рахунок зростання прибутку. Проаналізуємо, який з цих шляхів є можливим.

Таблиця 2.3 – Динаміка змін у власному капіталі банків з низьким його показником

Назва банку	Зміни у власному капіталі
Полікомбанк	Практично без змін
ПАТ "ОКСІ БАНК"	Наростив капітал за 2021 р. за рахунок покращення якості
АТ "СКАЙ БАНК"	Практично без змін
АТ "КІБ"	Власний капітал зріс за рахунок прибутку: СК 215,7 млн грн; Незареєстрований СК 26,9 млн грн; Резервні та інші фонди банку 71,5 млн грн; Нерозподілений прибуток 186,1 млн грн
АТ "АЙБОКС БАНК"	Зростання за рахунок збільшення СК: СК 281,4 млн грн; Незареєстрований СК 477,9 млн грн
АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК"	Практично без змін
АТ "БАНК СІЧ"	Практично без змін, хоча було падіння навіть нижче 200 млн грн
ПАТ "БАНК АВАНГАРД"	Практично без змін за 2021 р.
ПАТ "БАНК "ПОРТАЛ"	Практично без змін
ПАТ "КРИСТАЛБАНК"	Власний капітал зріс за рахунок прибутку: СК 264,7 млн грн; Нерозподілений прибуток 126,9 млн грн
ПАТ "РВС БАНК"	Практично без змін за 2021 р., хоча раніше було падіння з-за збитків. СК 300,0 млн грн; Резерви переоцінки -49,9 млн грн; непокритий збиток -77,2 млн грн

Незважаючи на поступове підвищення вимог Нацбанку до регулятивного капіталу банків, частіше підвищують СК не маленькі банки, а великі. Так, навіть незважаючи на те, що власник АТ "АЛЬФА-БАНК" Михайло Фрідман та його партнери потрапили під санкції США, Британії та ЄС, а Нацбанк зобов'язав передати їхні акції в управління довірений особі, Фрідман має наміри збільшити СК ще на 1 млрд грн до майже 29 млрд грн, що вже є. Це при тому, що Бюро економічної безпеки заарештовує активи Фрідмана на сотні мільйонів доларів.

Отже, АТ "АЛЬПАРІ БАНК" позиціонує себе як універсальний банк. На своєму сайті [20] розміщує інформацію, що базовими клієнтами для нього є фізичні особи середнього і високого достатку, а також представники сучасного високодохідного бізнесу. Банк повідомляє, що інвестує в державні цінні папери (ОВДП та депозитні сертифікати НБУ) і реальний сектор економіки країни.

Зареєстрований у реєстрі банків 26.10.2012. Юридична адреса знаходиться в центрі Києва. Першим акціонером було ТОВ юридична компанія «Швидка правова допомога», якій належало 100% СК на суму 122

млн грн. З цієї суми 54% - фізичній особі Максименко О.М., 40% - Брюховецькому А.О., 6% - Перкаль А.Д. Наприкінці 2014 р. 99,9% акцій належали Абрамовій А.А. із місцем проживання Об'єднані Арабські Емірати, м. Дубай, оскільки їй стало належати ТОВ «Швидка правова допомога». З 22.02.2016 всі 100% акцій стали належати фізичній особі Бахтарі Хедаятоллах Муса (громадянин України, місце проживання: ОАЕ, м. Дубай). І на даний момент власник залишився без змін.

Автор [21] повідомляє, що банк від самого початку створювався для подальшого перепродажу, отримавши максимально можливий перелік ліцензій. До 2014 р. відбувався активний пошук покупців, але тільки у грудні 2014 р. банк був придбаний на ім'я дружини Бахтарі Хедаятоллах – Абрамової А. Після того, як у 2015 р. Нацбанк змусив розкрити реальних власників, відбулася перереєстрація на чоловіка.

За період існування у банку часто змінювалися цілі команди банкірів. Був час, що ключовими менеджерами в ньому були наближені до керівництва Ощадбанку і екс-топів податкової.

До серпня 2021 р. обов'язки Голови правління банку виконував Єгор Перелигін, який згодом був призначений керівником АТ “Об'єднана гірничо-хімічна компанія” – українського державного титанового гіганта, який вже кілька років не може пройти приватизацію.

Після Перелигіна АТ "АЛЬПАРІ БАНК" очолив Францкевич І. Є., який і на даний час є Головою правління. Францкевич працював у 1991-1996 рр. у банку «Україна», у 1996-березень 1998 рр. у Київському міжнародному банку та Укрінбанку. Березень 1998р. - 2006 р.- Райффайзенбанк Україна. Квітень 2006р. - листопад 2006р. - банк «Мрія» З грудня 2006 р.- червень 2008 - очолив Індекс Банк (нині Креді Агріколь Банк). Листопад 2008 р. - березень 2009р. - Промінвестбанк (банк продано російському Зовнішекономбанку). Липень 2009 р. -серпень 2009р. банк «Київ». Серпень 2009 р.- серпень 2013 р. фіндиректор українсько-американсько-швейцарського ТОВ «Канком» (виробник рослинних олій та шротів в Україні). У 2010 р. голова керівного

комітету GARP в Україні (Глобальна асоціація професіоналів ризик-менеджменту), а у 2011-2013 роках – очолював B2B-Center Україна (у 2015-му ліквідовано). Серпень 2013 р.- лютий 2014 р. - Брокбізнесбанк. Лютий 2014 р. - квітень 2021 р. «Канком» та «Олсідз Блек Сі». Абсолютна більшість цих банків були ліквідовані.

У грудні 2017 р капітал був збільшений до 200 млн. грн; прості іменні в бездокументарній формі акції номіналом по 1000 грн. А протягом вересня 2018 р. СК був ще збільшений на 32 млн грн. Тобто на даний момент статутний капітал складає 232 млн грн [5, 20].

Динаміка основних показників діяльності АТ "АЛЬПАРИ БАНК" представлена на рис. В.1. Банк займає практично останні місця як за активами, так і за власним капіталом. З 2017 р. банк постійно збитковий. Збитки є не такими великими, але постійними – в середньому по 5 млн грн на квартал.

На даний час Наглядова рада не має Голови. До 23 лютого 2022 р – це був В.А. Ющенко, який очолював її з 01.06.2018, часткою у капіталі не володів. Повноваження незалежного голови Наглядової ради В.А. Ющенка припинено за день до початку війни на підставі заяви за власним бажанням.

Членів Наглядової ради банку – три. Це Громакова Л. К. (заступник голови наглядової ради і представник акціонера); Терьохін С.А. (незалежний член Наглядової ради і экс-міністр економіки при Президентові Ющенку В.А.); Абрамова Л.К. (член наглядової ради і представник акціонера, теща єдиного акціонера).

Банк з 2018 р. (тобто за 2017р.) припинив оприлюднення на своєму сайті річної фінансової, проміжної та емітентської звітності. Однак, оборотно-сальдові баланси, розподіл кредитів за класами боржника, економічні нормативи оприлюднює регулярно. На сайті smida [23] також остання інформація за 2017 р.

Таким чином, інформаційними джерелами аналізу про діяльність банку є дані його сайту, наглядова інформація НБУ [5, 22, 24].

За результатами 2020р. було опубліковано звіт про винагороду членів наглядової ради. Так, у 2020р. кількісний склад ради був 5 осіб і їм було сплачено винагороду грошовими коштами у грн на суму 6576,2 тис грн. Жоден

член Наглядової ради не отримував винагород у формі участі у прибутках Банку. Додаткових виплат не було. Винагорода складалася виключно з фіксованої частини, змінна складова відсутня.

Відповідно до Положення про Наглядову Раду АТ "АЛЬПАРІ БАНК" значні правочини здійснюються тільки після рішення про надання згоди щодо них. Так, з останніх випадків - це 26.04.2022 р. була надана згода на вчинення значного правочину - придбання ОВДП- на ринкову вартість 34 772 тис грн. (при вартості активів банку на дату 249 207 тис. грн.). Тобто співвідношення ринкової вартості предмету правочину до вартості активів банку за даними останньої річної фінансової звітності 13,95%. І 04.02.2022 аналогічна згода на придбання ОВДП на суму 35 131 тис. грн. при співвідношенні до активів - 14,10%.

Банк не належить до об'єднань чи груп. Немає відокремлених підрозділів. Станом на початок 2018р. в банку працювало 47 осіб, в т.ч. позаштатно – 7.

Динаміка активів, зобов'язань, капіталу та фінансових результатів на останню звітну дату, тобто станом на 01.04.2022, представлена на рис. В.1 та у табл. В.1 - В.5.

В активах «Кредити та заборгованість клієнтів» складають 66,9 млн грн (або 31% чистих активів), «Цінні папери, що рефінансуються НБУ» і які обліковуються як за справедливою вартістю, так і за амортизованою загалом складають $114,3 + 7,0 = 121,3$ млн грн (або 55,8% чистих активів). Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії та Інвестиційна нерухомість – відсутні. Ще 15,3 млн грн складають Основні засоби та нематеріальні активи (7% від чистих активів) та 3,0 млн грн - Грошові кошти та їх еквіваленти (1,4% від чистих активів). Активи на 99% складаються з гривневих.

Зобов'язань у банку небагато – на загальну суму 21,3 млн грн. При чому коштів від НБУ банк не отримував. Основу зобов'язань складають кошти клієнтів (на загальну суму 6,5 млн грн, що відповідає 30,4% всіх зобов'язань), Субординований борг (на суму 5 млн грн, або 23,5% всіх зобов'язань) та Інші зобов'язання (9,7 млн грн, або 45,7 % всіх зобов'язань). Зобов'язання на 98%

складаються з гривневих. Тобто валютний ризик банку практично не притаманний.

Серед коштів клієнтів переважають кошти на вимогу суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ (5,3 млн грн із 6,5 млн грн), але є і кошти фізичних осіб на 1,1 млн грн. Строкових коштів суб'єктів господарювання немає. Кошти фізичних осіб на 95% - в національній валюті. Всього вкладів в банку -729. І практично всі вони на суму, що не перевищує 200 тис.грн. Більш того, із початком війни відтоку депозитів не відбулося.

Власний капітал станом на 01.04.22 ще зменшився у порівнянні із початком року і склав 196,2 млн грн. У його складі основа – СК на 232 млн грн та непокритий збиток на суму -35, 3 млн грн. Причина зменшення ВК – зростання непокритих збитків.

Банк практично повністю будує свою бізнес-модель на утриманні пакетів ОВДП. В активах їх стало менше за I кв. 2022 р., оскільки відбулося погашення «старих» серій. Так, станом на 01.01.22 це 132 млн грн, а на 01.04.22 вже 117,4 млн грн. Хоча протягом кварталу нових угод за ОВДП було укладено на суму 69,9 млн грн. Дохідність придбаних 26.04.2022 ОВДП склала 9.5% річних на строк 91 день.

Отже, якщо банк у середньому тримає близько 120 млн грн активів в ОВДП, то за рік він може отримувати орієнтовно тільки за рахунок ОВДП : $120 * 9,5\% = 11,4$ млн грн., тобто на квартал це 2.85 млн грн. Але банк щоквартально має близько 5 млн грн збитку.

Проаналізуємо фінансові результати банку для з'ясування причин збитковості (див. табл. В.6). Операційний дохід залишається стабільно позитивною величиною, при чому і його окремі складові- також. Чистий процентний дохід, інші складові операційного доходу – всі вони мають стабільну динаміку. Але різко впали комісійні доходи та торговельний результат від операцій з купівлі-продажу. І хоча операційний дохід в розрахунку на квартал є меншим за показник 2021р., але основна причина збитків – це різке зростання резервів під заборгованість за наданими

кредитами клієнтам. Адміністративні та інші операційні витрати банк помітно скоротив.

Отже, до збитків у I кв. 2022 р. призвели практично в рівній мірі як зменшення доходів з-за воєнного стану, так і зростання витрат з-за погіршення якості кредитів клієнтів.

АТ «АЛЬПАРИ БАНК» не надавав кредитів банкам, бюджетним установам. Не надавалися кредити і в іноземній валюті.

Серед кредитів, що надавалися фізичним особам, в т.ч. ФОП є тільки кредити 5-го класу на загальну суму 2,917 млн грн. А от кредити юридичним особам розподілилися станом на останню звітну дату (01.04.22) таким чином, що за кредитною заборгованістю переважно це кредити 4го класу (сума 54,7 млн грн), але є і кредити 2го класу та 10го класу.

Таблиця 2.4 – Розподіл кредитів та розміру кредитного ризику за класами боржника у АТ «АЛЬПАРИ БАНК» станом на 01.04.2022 [5]

Клас боржника	Сума кредитної заборгованості, тис.грн	Кредитний ризик, тис грн
1	0	0
2	12 269	5
3	0	0
4	54 739	3 021
5 - 9	0	0
10	772	772
Разом	67 780	3 798

До того ж, банк має виключно вузький спектр як кредитних, так і депозитних продуктів для своїх клієнтів.

Кредитна політика АТ «АЛЬПАРИ БАНК», як свідчить інформація на сайті банку, спрямована на задоволення потреб корпоративних клієнтів у додаткових коштах за допомогою наступних фінансових інструментів (рис. 2.1): Кредит або кредитна лінія під заставу ліквідного забезпечення; Непоновлювальна відклична траншева кредитна лінія (для лізингових компаній); Овердрафт. Банк вважає своєю сильною стороною постійний контакт із клієнтом та оперативний термін розгляду пакету документів.

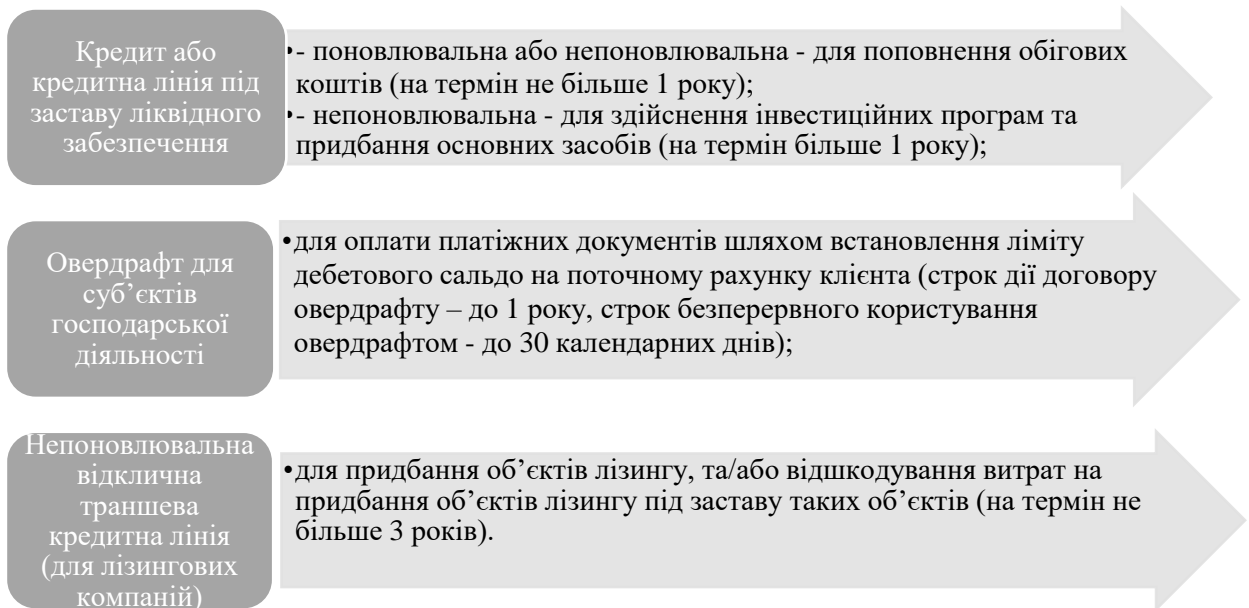

Рисунок 2.1 – Кредитні продукти для юридичних осіб у АТ «АЛЬПАРІ БАНК»

Серед депозитів – це продукти «Класичний» та «Класичний +» (рис.2.2), ставка за якими фактично є умовною – 0,1% річних в будь-якій валюті. Тобто фактично це є депозити на вимогу, хоча без права дострокового зняття і з умовою їх гарантування ФГВФО.

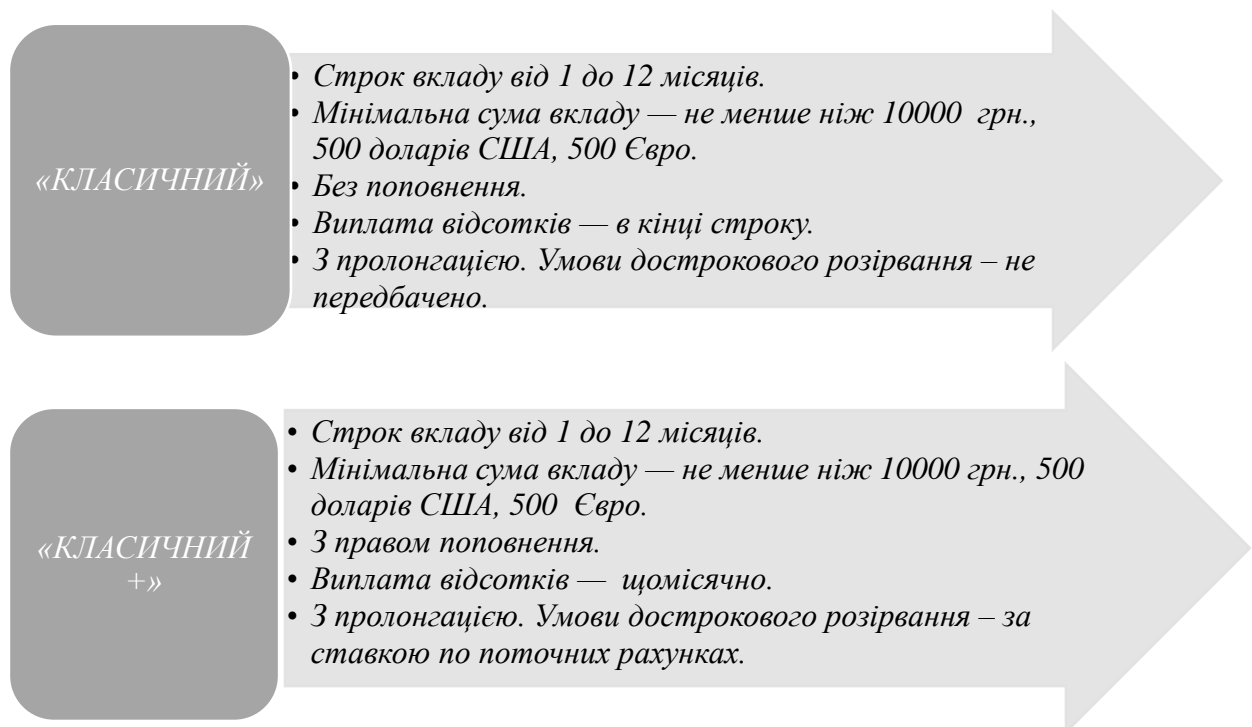

Рисунок 2.2 – Умови депозитів фізичних осіб у АТ «АЛЬПАРІ БАНК»

АТ «АЛЬПАРИ БАНК» є учасником внутрішньодержавної платіжної системи «Платисервіс» «УКРКАРТ», «Простір» та міжнародних «Глобалмані», Mastercard.

Оскільки звітності після 2018 р. та висновків аудиторів немає, то може тільки проаналізувати інформацію за попередні роки (рис. 2.3):

Аудитором фінансової звітності банку до 2018 р. ПрАТ «КПМГ Аудит», а після - «Аудиторська фірма «Інтер-аудит Кроу» (рис.2.3).

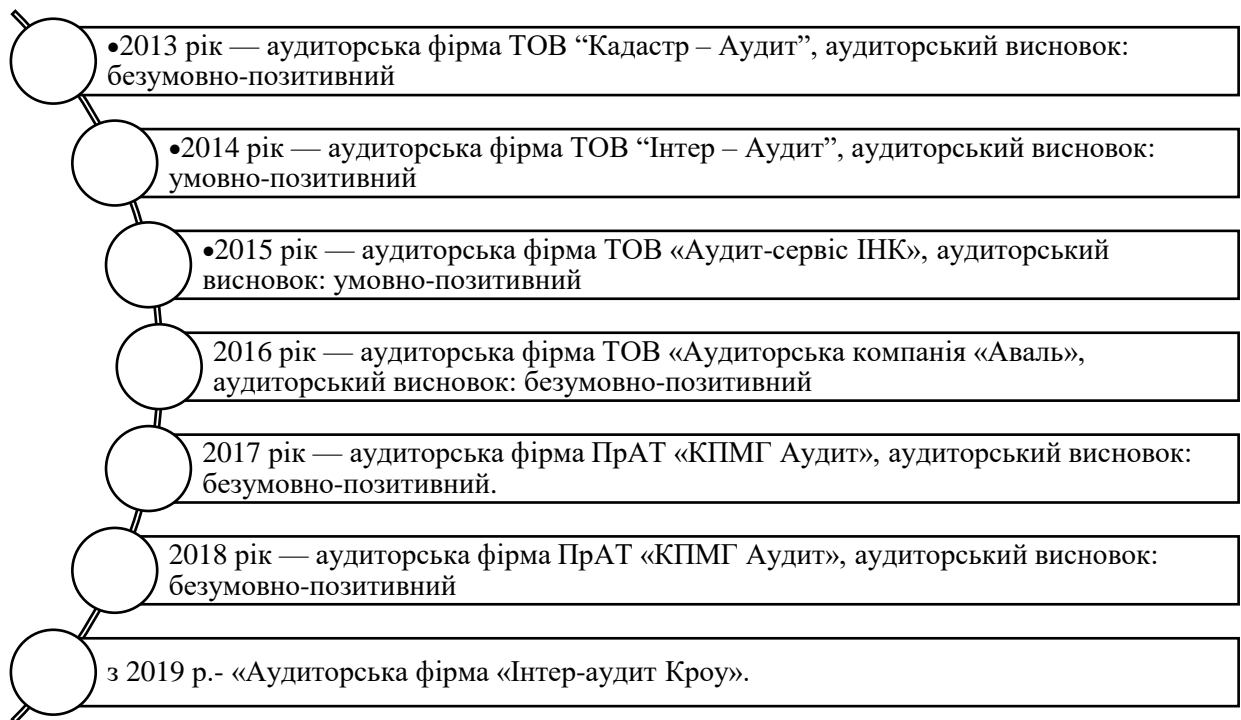

Рисунок 2.3 – Види аудиторських висновків щодо фінансової звітності АТ «АЛЬПАРИ БАНК»

Національним рейтинговим агенством «ІВІ-Raiting» здійснені такі рейтингові оцінки банку:

- підтверджено рейтинг надійності вкладів в АТ «АЛЬПАРИ БАНК» станом на 13.11.2020: 4 (висока надійність);

- довгостроковий кредитний рейтинг за Національною рейтинговою шкалою станом на 13.11.2020 був оновлений: uaBBB+; прогноз: у розвитку.

Про стратегію банку топ-менеджери повідомляють, що в планах побудова технологічного корпоративно-казначейського банку, який націлений

на обслуговування передусім клієнтів сегмента МСБ з метою отримання ними усього спектру послуг, включно з РКО, документарними інструментами, FOREX, фінансуванням поточної діяльності, у тому числі й овердрафти (30–60–90 днів), передекспортне, а також факторинг у роботі з великими мережами і постачальниками [21].

Але війна та її наслідки, прискорення темпів зростання збитковості, падіння регулятивного капіталу банку станом на 01.05.22 нижче 200 млн грн, ставлять реалізацію цієї стратегії під питання.

3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ В АТ "АЛЬПАРИ БАНК"

У попередньому розділі вказувалося, що АТ "АЛЬПАРИ БАНК" має значення РК на межі або навіть нижче мінімального значення у 200 млн грн. При цьому Н2 та Н3 не просто виконуються, а мають надзвичайно високі значення (табл.3.1).

Таблиця 3.1 – Динаміка нормативів капіталу АТ "АЛЬПАРИ БАНК"

	Н1, тис. грн	Н2,%	Н3,%
01.01.22	200 624,87	271,52	266,11
01.02.22	200 155,00	267,58	262,24
01.03.22	198 279,57	156,81	153,65
01.04.22	194 163,99	158,30	155,04
01.05.22	194 287,32	159,70	156,41

Це відбувається внаслідок того, що основна маса активів банку (55,8% чистих активів) - це цінні папери, що рефінансуються НБУ, а такі активи відносять до І групи активів зі ступенем ризику 0 відсотків (як активи за операціями з Національним банком). А значить, знаменник у формулі для Н2 набуває невеликого розміру, що і призводить до значних показників Н2 (формула 3.1):

$$N2 = \frac{PK}{A_p + C_{вп} + O_p \cdot 10 - НКР} \cdot 100 \% \quad (3.1)$$

де Н2- норматив Н2, %;

A_p - сумарні активи, зменшені на суму створених відповідних резервів/уцінки за фінансовими активами, на суму забезпечення, визначеного в [3] з урахуванням коефіцієнтів ліквідності забезпечення, визначених Положенням [18], та зважені на відповідний коефіцієнт ризику залежно від групи ризику, до якої віднесено актив, тис грн;

O_p – мінімальний розмір операційного ризику, розрахований відповідно до [25], тис грн;

НКР – непокритий кредитний ризик, тис грн.

Так, наприклад, залишки по рахунку 1410 «ОВДП, що рефінансуються Нацбанком, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід» у сумі 177 млн грн відповідно до Додатку 1 до Методики [4] мають параметр $S580 = 1$ - код розподілу активів банку за групами ризику.

Водночас, хоча якість кредитного портфеля із початком війни і погіршилася, але непокритий кредитний ризик становить менше 3,8 млн грн, що загалом і дає значення такі високі Н2 (табл. 3.1).

Але ситуація із РК є вкрай негативно. Третій місяць поспіль банк не виконує норматив.

Зважаючи на «заморожений» стан банку, вкрай «мляву» кредитну діяльність, орієнтацію на володіння ОВДП, здається неможливим покращити як фінансовий стан банку, так і значення регулятивного капіталу.

Як зазначалося вище, використовуються два методи управління капіталом: методи зовнішніх та внутрішніх джерел поповнення капіталу.

Внутрішніми джерелами можуть стати як нерозподілений прибуток банку (найприйнятніша і порівняно дешева форма фінансування банку) та вливання акціонерного капіталу з боку єдиного акціонера банку. Обидва цих джерела є безперспективними у даному випадку.

Щодо зовнішнього джерела. Банк вже кілька останніх років є збитковим, а значить, немає і дивідендів. То мотивації для участі у капіталі для зовнішніх учасників немає. Немає ні вітчизняних потенційних інвесторів, ні закордонних. Довідково: у розвинених країнах середній рівень доходності банківських акцій становить 14—17%.

Отже, яким може бути вихід з ситуації, що склалася в АТ "АЛЬПАРІ БАНК"? Це пошук інвестора для купівлі банку, який і створювався саме для перепродажу. Але й його власник з 2015 р. не зміг розвинути бізнес. Після довгих пошуків такий інвестор знайшовся. АТ «Укрпошта» біля року аналізувала таку можливість та оцінювала різні варіанти.

З точки зору поштового оператора логіка полягала в тому, що для виконання своїх чисельних та різноманітних функцій постала необхідність в

отриманні банківської ліцензії. Поштовий оператор має 11000 відділень та здійснює не тільки поштові послуги, але й перекази коштів (навіть з карток банків Європи), обмін валют, оплату комунальних послуг, страхові послуги та ін. І в сільській місцевості АТ «Укрпошта» фактично іноді є єдиним осередком культури, інформації, ін. Особливо складною є ситуація в тих селах, де немає доступу до інтернету. Таке населення фактично не є включеним у фінансовий сектор. І тому для можливості отримання банківських послуг (розрахунково-касових, депозитних, кредитних), коли банківські установи не є присутніми в населеному пункті, ці задачі міг би на себе взяти поштовий оператор. В Україні ніколи не було випадків подібної купівлі. Більш того, у зв'язку із тим, що АТ «Укрпошта» є підприємством із 100% акцій, що належать державі, а також має статус стратегічного підприємства, виникає багато питань та проблем, які потрібно вирішувати не тільки з Мінінфраструктури, до відання якого відноситься поштовий оператор, але й з Нацбанком та Антимонопольним комітетом.

Точка зору Нацбанку полягає в тому, що банківському сектору не потрібний ще один державний банк, до того ж такий великий. Довідково: зареєстрований статутний капітал АТ «Укрпошта» складає 6519 млн грн. Крім того, ефект від корпоратизації складає мінус 5 254 млн грн. а прибуток у 2021р. 1321 млн грн. Таким чином, власний капітал 2 586 млн грн. станом на 01.02.2021.

Серед усіх банків України тільки 5 мають більший статутний капітал. Це: АТ КБ "ПриватБанк" - 206 059 млн грн, АТ "Ощадбанк" - 49 472 млн грн, АТ "Укрексімбанк" - 45 570 млн грн, АБ "УКРГАЗБАНК" - 13 318 млн грн, АТ "АЛЬФА-БАНК" - 28 726 млн грн.

Із приходом до керівництва поштовим оператором Ігоря Смілянського підприємство стало прибутковим: за 2019 р. прибуток 405 млн грн, за 2020 р. прибуток склав 165 млн грн. [26, 27]. Половину – перераховується до держбюджету у якості дивідендів єдиному акціонеру – державі.

У січні 2022 р., після серії консультацій з представниками НБУ, АТ «Укрпошта», після вивчення кількох альтернативних варіантів, звернулася до АМКУ за висновками щодо придбання саме АТ "АЛЬПАРІ БАНК". Критеріями для вибору серед 6 банків ("Альпарі банк", банк "Портал", "Банк траст-капітал", "Оксі банк", "Європейський промисловий банк" та "Банк Фамільний") були наступні:

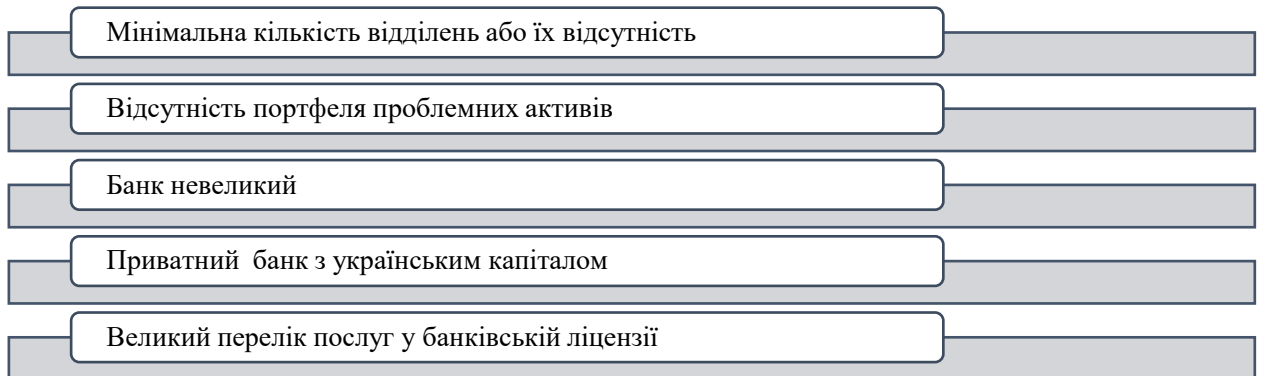

Рисунок 3.1 – Критерії для вибору банків АТ «Укрпоштою»

Ці критерії були застосовані аналітиками, обраними у системі Prozorro на тендері АТ «Укрпошта» на закупівлю послуг з аналізу фінансово-господарської діяльності, юридичних та податкових питань.

Цьому передувало ухвалення у першому читанні 19.05.2020 законопроектів №2788-д та №2788 [31], які передбачають права АТ «Укрпошти» відкривати і обслуговувати поштові рахунки, здійснювати валютнообмінні операції, випускати платіжні карти, залучати кошти населення як депозити.

У період перших місяців війни АТ «Укрпошта» здійснювала в місцях найбільш активних бойових дій операції, раніше не притаманні їй: виплата пенсій за рахунок інкасованих коштів (без безпосереднього звернення до банків), доставка пенсій на танках, видача гуманітарної допомоги пенсіонерам через відділення, виплата компенсаційних коштів тим, хто евакуюється спеціальним потягом «Укрзалізниці» прямо на вокзалі на кінцевій станції.

Аргументами керівництва АТ «Укрпошти» для купівлі банку є такі (рис. 3.2):

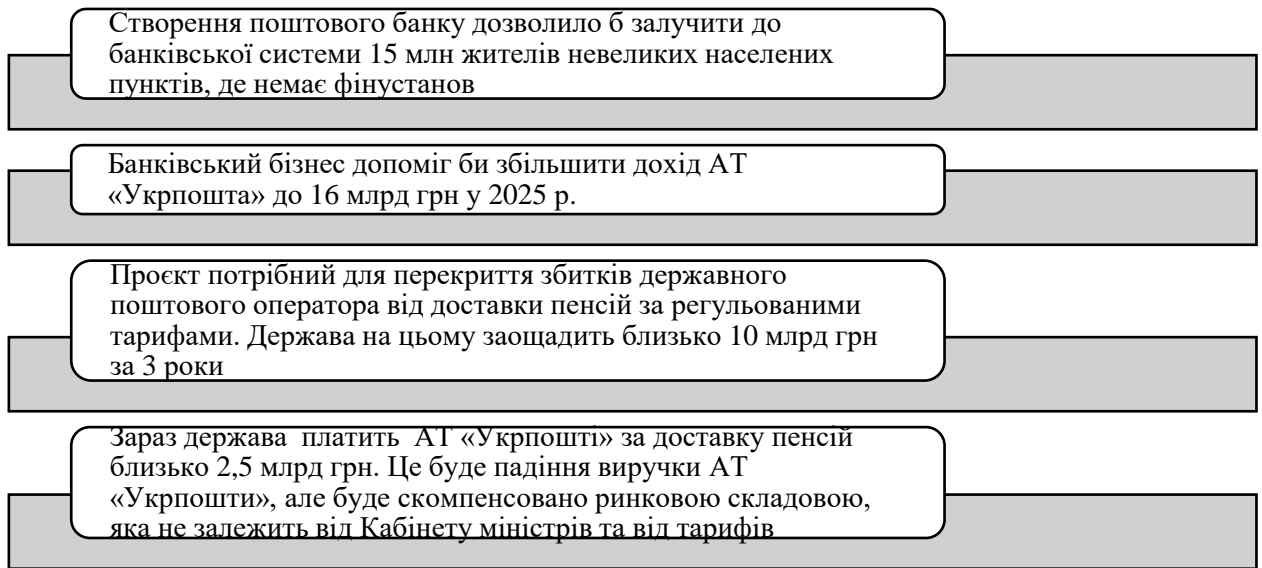

Рисунок 3.2 – Аргументи керівництва АТ «Укрпошти» (на основі [28, 29, 30])

У відповідь на них є аргументи НБУ та банківських експертів (рис.3.3). І головний з них - отримавши право займатися банківською діяльністю, поштовий оператор виводиться з-під нагляду Нацбанку. І регулятор головним противником створення в Україні "поштового банку".

Тим не менш, як раз перед початком війни АТ «Укрпошта» подала документи для розгляду АМКУ щодо попередніх висновків про необхідність одержання дозволу на концентрацію у вигляді придбання акцій "Альпарі банк", що забезпечує перевищення 50 % голосів у вищому органі управління товариства.

Небезпечним моментом також є судові позови проти АТ "АЛЬПАРІ БАНК". НБУ наклав штраф на банк у 2 млн грн за "здійснення ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу, яка полягає у проведенні 2 фінансовими установами у період з 02.02.2018 до 25.05.2018 фінансових операцій із перерахування безготівкових коштів на загальну суму близько 400 млн грн до двох інших банків згідно з договорами на послуги інкасації" [24].

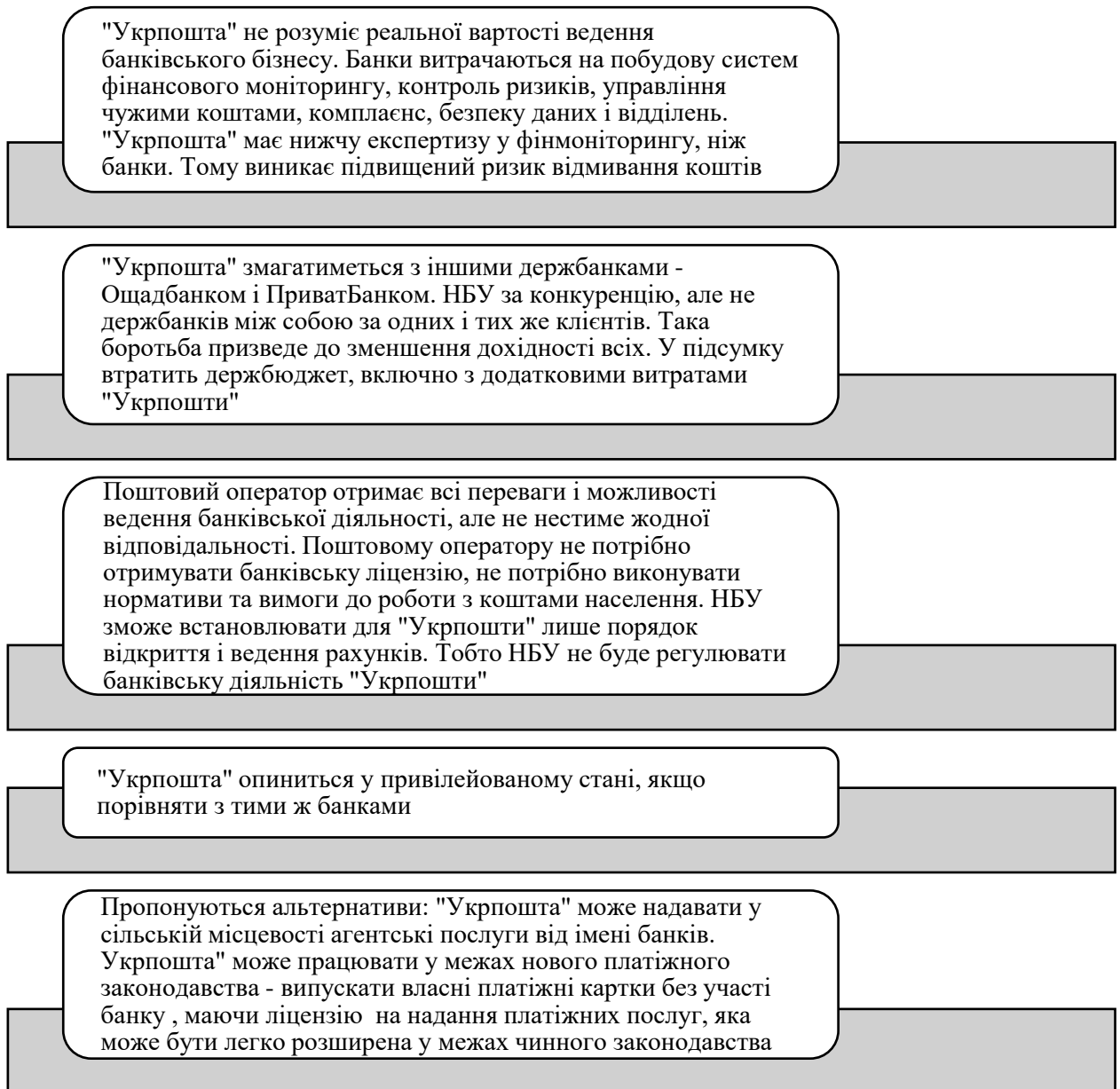

Рисунок 3.3 – Аргументи НБУ та банківських експертів

На момент перед початком війни НБУ зайняв позицію, що рішення про погодження набуття істотної участі в банках ухвалюватиметься на підставі аналізу "запланованого бізнес-плану банку, життєздатності моделі діяльності банку та наявності в АТ "Укрпошта" ресурсів для реалізації бізнес-плану" [28].

Крім того, відповідно до Закону "Про банки і банківську діяльність" [2] забороняється купівля банку за кредитні кошти. Отже, АТ "Укрпошта" може придбати банк або за власні гроші, або за кошти свого акціонера – держави, тобто платників податків. Наразі це мало ймовірно.

Таким чином, у зв'язку із збитковістю АТ "АЛЬПАРІ БАНК" протягом вже кількох років, відсутністю дієвих заходів з метою фінансового оздоровлення, малоймовірною подією купівлі банку АТ «Укрпоштою», найбільш вірогідним виходом із ситуації є або ліквідація банку за рішенням акціонера, або перетворення у фінансову установу відповідно до законодавства [32].

ВИСНОВКИ

Капітал є основою діяльності банку та об'єктом управління. В банківському законодавстві України трактування поняття «власний капітал банку» відсутнє. Банківський капітал, як основа діяльності установи, є об'єктом управління: на державному рівні та на рівні банку. Метою управління капіталом банку на рівні банку є залучення і підтримка достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності і створення захисту від ризиків. На державному рівні управління капіталом включає встановлення нормативів капіталу та перевірку їх виконання, а також оцінку стійкості банку. З цією метою з 2021 р. НБУ прийнятий оновлений План упровадження регуляцій до банків на 2021–2024 роки. Для підвищення фінансової стійкості окремого банку, сектору в цілому, і здатності протистояти кризовим явищам запроваджуються покриття капіталом операційного та ринкового ризиків. Нацбанк, якщо виконання мінімальних загальних вимог до достатності капіталу не гарантуватиме фінансової стійкості окремого банку, матиме можливість підвищити індивідуальні нормативи достатності капіталу для нього. І останні будуть базуватися на результатах наглядного процесу SREP (Процес наглядової перевірки та оцінки), який, серед іншого, включатиме оцінку ефективності процесу ICAAP. Але війна змінила строки виконання цих планів.

На рівні банку метою управління капіталом банку є залучення і підтримка достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності і створення захисту від ризиків. Управління власним капіталом базується на: управлінні мобілізацією капіталу та управлінні використанням капіталу.

Недотримання нормативу регулятивного капіталу зараз в окремих банках практично не спостерігається. Найгіршим є показник у АТ "АЛЬПАРІ БАНК". Саме він і був обраний для подальшого аналізу.

Незважаючи на поступове підвищення вимог Нацбанку до регулятивного капіталу банків, частіше підвищують СК не маленькі банки, а великі.

Перед АТ "АЛЬПАРИ БАНК" насамперед стоїть задача поповнення власного капіталу або за рахунок збільшення статутного капіталу, або за рахунок зростання прибутку.

АТ "АЛЬПАРИ БАНК" позиціонує себе як універсальний банк. Базовими клієнтами для нього є фізичні особи середнього і високого достатку, а також представники сучасного високодохідного бізнесу. Банк інвестує в державні цінні папери (ОВДП та депозитні сертифікати НБУ) і реальний сектор економіки країни. АТ «АЛЬПАРИ БАНК» не надавав кредитів банкам, бюджетним установам. Не надавалися кредити і в іноземній валюті.

Серед кредитів, що надавалися фізичним особам, в т.ч. ФОП є тільки кредити 5-го класу на загальну суму 2,917 млн грн. Кредити юридичним особам розподілилися станом на останню звітну дату (01.04.22) таким чином, що за кредитною заборгованістю переважно це кредити 4го класу (сума 54,7 млн грн), але є і кредити 2го класу та 10го класу.

Зареєстрований у реєстрі банків 26.10.2012. Банк від самого початку створювався для подальшого перепродажу, отримавши максимально можливий перелік ліцензій. За період існування у банку часто змінювалися цілі команди банкірів.

Активи АТ «АЛЬПАРИ БАНК» на 99% складаються з гривневих. Зобов'язання на 98% складаються з гривневих. Тобто валютний ризик банку практично не притаманний.

В активах АТ «АЛЬПАРИ БАНК» «Кредити та заборгованість клієнтів» складають 66,9 млн грн (або 31% чистих активів), «Цінні папери, що рефінансуються НБУ» і які обліковуються як за справедливою вартістю, так і за амортизованою загалом складають 121.3 млн грн (або 55,8% чистих активів). Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії та Інвестиційна нерухомість – відсутні. Основні засоби та нематеріальні активи складають 15,3

млн грн (7% від чистих активів). Грошові кошти та їх еквіваленти - 3.0 млн грн (1.4% від чистих активів).

Зобов'язань – на загальну суму 21.3 млн грн. При чому коштів від НБУ банк не отримував. Основу зобов'язань складають кошти клієнтів (на загальну суму 6,5 млн грн, що відповідає 30.4% всіх зобов'язань), Субординований борг (на суму 5 млн грн, або 23.5% всіх зобов'язань) та Інші зобов'язання (9,7 млн грн, або 45.7 % всіх зобов'язань).

Серед коштів клієнтів переважають кошти на вимогу суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ (5,3 млн грн із 6,5 млн грн), але є і кошти фізичних осіб на 1,1 млн грн. Строкових коштів суб'єктів господарювання немає. Кошти фізичних осіб на 95% - в національній валюті. Всього вкладів в банку -729 шт. І практично всі вони на суму, що не перевищує 200 тис.грн. Більш того, із початком війни відтоку депозитів не відбулося.

Власний капітал станом на 01.04.22 ще зменшився у порівнянні із початком року і склав 196,2 млн грн. У його складі основа – СК на 232 млн грн та непокритий збиток на суму -35,3 млн грн. Причина зменшення ВК – зростання непокритих збитків.

Банк практично повністю будує свою бізнес-модель на утриманні пакетів ОВДП. В активах їх стало менше за I кв. 2022 р., оскільки відбулося погашення «старих» серій. Так, станом на 01.01.22 це 132 млн грн, а на 01.04.22 вже 117,4 млн грн. Хоча протягом кварталу нових угод за ОВДП було укладено на суму 69,9 млн грн. Дохідність придбаних 26.04.2022 ОВДП склала 9.5% річних на строк 91 день.

Банк щоквартально має близько 5 млн грн збитку, незважаючи на стабільні прибутки від володіння ОВДП.

До збитків у I кв. 2022 р. призвели практично в рівній мірі як зменшення доходів з-за воєнного стану, так і зростання витрат з-за погіршення якості кредитів клієнтів.

Відповідно до стратегії банк націлений на обслуговування передусім клієнтів сегмента МСБ з метою отримання ними усього спектру послуг. Але

війна та її наслідки, прискорення темпів зростання збитковості, падіння регулятивного капіталу банку станом на 01.05.22 нижче 200 млн грн, ставлять реалізацію цієї стратегії під питання.

Внутрішніми джерелами можуть стати як нерозподілений прибуток банку (найприйнятніша і порівняно дешева форма фінансування банку) та вливання акціонерного капіталу з боку єдиного акціонера банку. Обидва цих джерела є безперспективними у даному випадку.

Щодо зовнішнього джерела. Банк вже кілька останніх років є збитковим, а значить, немає і дивідендів. То мотивації для участі у капіталі для зовнішніх учасників немає. Немає ні вітчизняних потенційних інвесторів, ні закордонних.

Після довгих пошуків такий інвестор знайшовся. АТ «Укрпошта» біля року аналізувала таку можливість та оцінювала різні варіанти.

У відповідь на них є аргументи НБУ та банківських експертів. І головний з них - отримавши право займатися банківською діяльністю, поштовий оператор виводиться з-під нагляду Нацбанку. На момент перед початком війни НБУ зайняв позицію, що рішення про погодження набуття істотної участі в банках ухвалюватиметься на підставі аналізу "запланованого бізнес-плану банку, життєздатності моделі діяльності банку та наявності в АТ "Укрпошта" ресурсів для реалізації бізнес-плану. Крім того, відповідно до Закону "Про банки ..." забороняється купівля банку за кредитні кошти. Отже, АТ "Укрпошта" може придбати банк або за власні гроші, або за кошти свого акціонера – держави, тобто платників податків. Наразі це малоімовірно.

Таким чином, у зв'язку із збитковістю АТ "АЛЬПАРІ БАНК" протягом вже кількох років, відсутністю дієвих заходів з метою фінансового оздоровлення, малоімовірною подією купівлі банку АТ «Укрпоштою», найбільш вірогідним виходом із ситуації є або ліквідація банку за рішенням акціонера, або перетворення у фінансову установу відповідно до законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Britannica. Capital and Interest. Economics. URL: <https://www.britannica.com/topic/capital-economics>.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 11.05.2022).
3. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001р. № 368. Дата оновлення: 12.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0841-01> (дата звернення: 11.05.2022).
4. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні, схв. Рішенням Правління Національного банку України від 15.12.2017 № 803-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#n19434>.
5. Статистика. Національний Банк України. URL: <https://www.bank.gov.ua/statistic> (дата звернення 13.05.2022).
6. Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : постанова Правління Національного банку України від 12.05.2015 № 312. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0312500-15>. (дата звернення: 11.09.2019).
7. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу, затв. постановою Правління Національного банку України від 17.08.2012 № 346. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12#Text>
8. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку. Підручник. - 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
9. Фінансовий менеджмент у банку. Навч. посіб. / Журавльова Т.О., Макаренко Ю.П., Турова Л.Л., Сірко А.Ю. – Дніпро: Пороги, 2021.- 360 с. http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32011/1/fmb_20.PDF

10. Роуз П. Банковский менеджмент / Пер. с англ. Москва : Дело ЛТД, 1995. 768 с.
11. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / Пер. с англ. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2007. 1024 с.
12. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посібник / В. М. Лачкова, Л. І. Лачкова, І. Л. Шевчук. – Х.: Видавець Іванченко І. С., 2017. – 180 с
13. Фінансовий менеджмент в банку: навчальний посібник / О.І.Копилюк, Н.М. Ногінова, О.М. Музичка, Н.С. Кульчицька. - Львів: видво «Ліга-Прес», 2015. – 236 с.
14. Фінансовий менеджмент у банку. Навчальний посібник./ Демчук Н.І., Мазур І.М., Вишнякова І.В.– Дніпро: Пороги, 2016. - 300с.
15. Ларіонова К.Л., Безвух С.В. Механізм формування власного капіталу банку. Вісник Хмельницького національного університету. 2017. Т.2, № 6. -С.152-159.
16. Менеджмент у банку: підруч. / Ж. М. Довгань. – Тернопіль: Економічна думка, 2017. – 512 с.
17. Про затвердження Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України: постанова Правління Національного банку України від 22.12.2017 № 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0141500-17> (дата звернення: 11.05.2022).
18. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 11.05.2022).
19. Оновлено план упровадження регуляцій для банків у 2021–2024 роках. 07.10.2020р.- URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-plan-uprovadjennya-regulyatsiy-dlya-bankiv-u-2021-2024-rokah>.

20. Офіційний сайт АТ "АЛЬПАРІ БАНК". URL: <https://bankalpari.com/> (дата звернення: 11.05.2022).
21. Заруба, О. Єгор Перелигін: «Сьогодні треба думати над реалізацією ПриватБанку». URL: <https://mind.ua/publications/20171728-egor-pereligin-sogodni-treba-dumati-nad-realizacieyu-privatbanku>.
22. Нагляд. Національний Банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision>
23. Smida. Єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. URL: <https://smida.gov.ua/>
24. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 30.04.2022).
25. Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику: постанова Правління НБУ від 24.12.2019 № 156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0156500-19#Text>.
26. АТ «Укрпошта». URL: <https://www.ukrposhta.ua/ua>
27. Річна звітність АТ «Укрпошта». URL: <https://www.ukrposhta.ua/ua/richni-zvity>
28. Вінокуров Я. "Укрпошта" купує банк. Для чого? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/05/20/674071/>
29. Шевченко П. «За та проти». Чи потрібний Укрпошті свій банк для виплати пенсій — аргументи Смілянського та його опонентів URL: <https://biz.nv.ua/ukr/finance/ukrposhta-kupuye-dlya-viplati-pensiy-bank-alpari-novini-ukrajini-50214642.html>.
30. Законопроекти про розширення фінпослуг "Укрпошти": НБУ виступає проти. *Економічна правда*. 19.05.2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/05/19/660663/>.
31. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо фінансових послуг у галузі поштового зв'язку №№ 2788, 2788-д, 2788-д/П, 2788-1. URL:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1_J?ses=10010&num_s=2&num=2788&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id=.

32. Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків: Закон України від 23.03.2017 № 1985-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1985-19#Text> (дата звернення: 11.05.2022).

33. Блінов А. Вижили не всі: що відбувається з поштовими банками у світі. *Економічна правда*. 16.06.2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/06/16/661788/>

34. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України: постанова Правління Національного банку України від 06.08.2009 № 460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0460500-09> (дата звернення: 11.09.2019).

35. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення: 15.05.2022).

36. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012р. № 4452-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4452-17> (дата звернення: 11.05.2022).

37. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 15.05.2022).

38. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 23.03.22 № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0069500-22#Text>.

39. Макроекономічний та монетарний огляд, травень 2022 року. Національний банк України. URL:

<https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-ta-monetarniy-oglyad-traven-2022-roku>

40. Звіти про фінансову стабільність. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/stability>.

41. Statistical Data Warehouse. ECB. URL: <https://sdw.ecb.europa.eu/>

42. Website of European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html> (дата звернення: 11.05.2022).

ДОДАТКИ